

MARIN JERONIMOV DRŽIĆ
GUVERNER ORUŽJA I VOJNI GRADITELJ DUBROVAČKE
REPUBLIKE

LUKŠA BERITIĆ

U vremenu velike opasnosti, Republika je uobičavala uzeti u službu jedno vojno lice sa visokim stručnim kvalifikacijama. Taj vojni stručnjak, kojeg su Dubrovčani nazivali »Guverner oružja«, bijaše zapovjednik dubrovačke vojske, savjetnik vlade u svim vojnim poslovima i u neku ruku načelnik generalnog štaba. On je bio podređen Providnicima naoružanja i straža, kojih je bilo trojica. Guverneri oružja, u koliko nijesu bili stranci, bili su dubrovački građani. Nikada se nije desilo, da bi tu dužnost obavljao neki dubrovački plemić, iako je između dubrovačkog plemstva bilo dobrih vojnih stručnjaka, koji su služili u inostranstvu. Vojni stručnjaci koji su uzeti u službu kao Guverneri oružja, bijahu činovnici visokog položaja i najbolje plaćeni namještenici Republike.

Najistaknutiji Guverner oružja, kojeg je ikada Dubrovnik imao, bio je Marin Držić, sin Jeronima i njegove druge žene Marije, rođene Karamundi.¹⁾ To je pranečak poznatog komediografa i pjesnika Marina. Komediograf Marin Držić, je brat njegovog djeda Vlaha.²⁾

Porodica Držića, od koje potječu oba prije rečena Marina, je stara istaknuta građanska porodica. Držići bijahu najprije kotorski, a zatim dubrovački plemići, te ih kao takove susrećemo sve do osamdesetih godina XIV. stoljeća.

Građanska porodica Držića pojavljuje se godine 1348. Postoje dvije stare njihove genealogije. Prva je u kodeksu, općenito nazvanom »Genealogija Antunina³⁾ a druga, koju je oko godine 1603. napisao jedan član njihove obitelji, nosi naslov »Origine et descidenza

1) *Discrizioni delli origini e Genealogia dei Cittadini di Ragusa (Genealogia Antunina)* f. 62.

2) *Ibid.* f. 59.

3) *Ibid.* f. 57.

della famiglia de Dersa».⁴⁾ U knjizi statuta i popisa članova bratovštine Antunina, koja se je vodila od 1348. god. spominju se pojedini članovi porodice Držića.

O rodoslovlju Držića pisali su Nestor Petrović⁵⁾ i Konstantin Jiriček.⁶⁾ Iz njihovog pisanja proizlazi da Petroviću nije došla do ruku Genealogija Antunina, a Jiričeku pak ona iz knjižnice Franjevac. Obojici nije bila pristupačna knjiga statuta i popisa članova bratovštine Antunina.

Iako obe stare genealogije tvrde, da su Držići izgubili plemstvo radi toga, što su prilikom velike kuge 1348. godine, protivno naređenjima vlade, napustili grad, Jiriček je na temelju zaključaka vijeća, pravilno ustanovio, da loza pjesnika i komediografa Marina Držića potječe od Đuka, nezakonitog sina plemića Marina Držića, koji je umro 1360. god.

Rodoslovlje Držića u kodeksu Genealogije Antunina počimlje sa dvojicom braće, Lone i Marina, navodno sinovima Vale Držića.⁷⁾ Genealogija kod Franjevac spominje samo Marina, koji je navodno godine, 1348. izgubio plemstvo i umro od kuge, ostavivši sina Ivana i kćer Nikoletu udatu za plemića Draga Gučetića. Ovog Ivana genealogija Antunina nazivlje Đukom, a Nikoletu nikako ne spominje. Rečeni Đuko je u stvari praotac građanske porodice Držića, jer su nasljednici Lone, prema istoj genealogiji, izumrli već u drugom koljenu.

Lonu Držića i svećenika Jaka Držića susreće se u popisu članova osnovatelja bratovštine Antunina 1348. god. O Marinu nema ni traga. Puno kasnije, u popisu članova pojavljuje se Đuko Držić. Međutim u zaključcima Vijeća, sve do godine 1360. često se spominje na važnim dužnostima plemić i senator Marin Držić. On je 1360. godine umro, te se u toj godini određuju skrbnici njegovoj kćerki Nikoleti.⁸⁾ Godine 1361. određuju se skrbnici i njegovom nezakonitom sinu,⁹⁾ a godinu dana kasnije, prilikom određivanja još jednog skrbnika uz porijeklo navađa se i njegovo ime »Đuko nezakoniti sin Marina Držića«.¹⁰⁾

Vlastelin Marin Držić bio je vrlo imućan, te je od njegove ostavštine bila u državnoj blagajni za ono vrijeme velika, svota od 3297 perpera. Ovom su svotom, do završetka ostavštinskih rasprava, upravljali blagajnici sv. Marije. U vijeću je bilo zaključeno, da

4) Origine et descendenza della famiglia di Dersa. U knjižnici Franjevac u Dubrovniku, pod brojem 977 Čulićevog kataloga.

5) Petrović Nestor, O Genealogiji Držića. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 148.

6) Archiv für slavische Philologie, svezak XIX. s. 75 i svezak XXI. s. 454.

7) Discrizioni delli origini e Genealogia dei Cittadini di Ragusa, f. 57.

8) Monumenta Ragusina (Libri Reformationum) Zagreb 1895. svezak III. s. 48 i s. 58.

9) Ibid. s. 83.

10) Ibid. s. 222.

država uzme u zajam taj novac uz 5% kamata koje će se isplatiti onima kojima novac pripada.¹¹⁾ Uz isplate udovici i kćerki pok. Marina,¹²⁾ spominje se god. 1367. isplata kamata od jednog dijela tog novca u iznosu od 415 perpera Đuku, nezakonitom sinu pok. Marina Držića.¹³⁾

Da Lone Držić, sa kojim počimlje rodoslovlje Držića u Genealogiji Antunina, u drugoj polovini XIV. stoljeća nije više bio plemić, svjedoči nam i podjela zemljišta u Župi iz godine 1367. Njemu se naime dodjeljuje zemljište u prvom »desenu«, u kojem zemljišta dobivaju samo građani,¹⁴⁾ dočim plemićima Klimu i Nikši Vlaha Držića dodjeljiva se zemljište u desenima u kojima se dodjeljuje i ostaloj vlasteli.¹⁵⁾

Iz navedenog možemo zaključiti slijedeće: plemićka porodica Držića izumrla je osamdesetih godina XIV. stoljeća. Godine 1348. Lone Držić izgubio je plemstvo. Njegova loza izumrla je već nakon dvije generacije. Drugu građansku lozu osnovao je Đuko nezakoniti sin plemića Marina Držića, iz koje je proizašlo nekoliko uglednih i istaknutih ličnosti a među njima komediograf Marin i Guverner oružja Marin. Zanimljivo je, da su skrbnici Đuka do njegove punoljetnosti bili iz Lone Držića samo plemići.¹⁶⁾ Za ovu lozu možemo još nadodati, da je izumrla za vrijeme velikog potresa god. 1667. Predzadnji Držić Stjepan poginuo je u potresu, a njegov postumni sinčić Frano umro je od nekoliko dana.¹⁷⁾

Da su se Držići smatrali Slavenima svjedoči nam bilješka u Genealogiji kod Franjevacu, uz ime komediografa Marina. Tu se kaže, da je on bio vrstan pjesnik na našem jeziku (in lingua nostra).

Porodica Držića imala je od starine Jus-patronat nad prastarom crkvom Domino u Dubrovniku, i nad crkvom sv. Petra na Koločepu, sa beneficijom Rektorata.¹⁸⁾ Iz ovoga nam je jasno zašto je komediograf Marin bio neko vrijeme rektor crkve Domino.

Guverner oružja Marin Držić, bio je treći sin Jeronima, koji je sa svojom drugom ženom imao trinaestero djece.¹⁹⁾ Marin se rodio 1. srpnja 1591. godine.²⁰⁾ U genealogiji Antunina, kod njegovog imena je zabilježeno: »Bio je Guverner oružja u Dubrovačkoj Re-

11) Ibid. s. 57.

12) Monumenta Ragusina (Libri Reformationum) Zagreb 1896. svez. IV. s. 81..

13) Ibid. s. 78.

14) Mon. Rag. III. s. 331. (Sve novostećene zemlje Dubrovčani su dijelili na »desene«. Svaki desen dijelio se je na 10 djelova).

15) Mon. Rag. III. s. 339 i 342.

16) Ibid. s. 83, 222 i 276.

17) Diserizioni delli originali e Genealogia dei Cittadini di Ragusa, f. 63.

18) Ibid. f. 57—57.

19) Ibid. f. 62 (Marino: fu Governatore dell'Armi nella Republica di Ragusa, havendo militato nella sua gioventu in servizio di S. M. Cattolica in Fiandra).

20) Origine et descendenza della famiglia di Dersa. Franjevačka knjižnica u Dubrovniku.

publici a u svojoj mladosti bio je u vojnoj službi katoličkog Kralja u Flandriji«.

Dužnost Guvernera oružja u svojoj domovini Držić nastupa koncem godine 1645. To spada baš u vrijeme Kandijskog rata, kad su često oko grada kružili venecijanski brodovi. Poznavajući želje Venecije, da uništi dubrovačku slobodu, nije se moglo smatrati da dolaze s dobrim nakanama.

Već prije njegovog dolaska izdavana su razna naređenja u pogledu naoružanja grada. Naročita se pažnja posvećivala tome, da se nijedan strani naoružani brod ne bi približio gradskim zidinama. O nedostatku gradskih utvrđenja sa morske strane i to onog dijela prema Lokrumu, pisao je još 1618. god. Dubrovčanin, vojni arhitekt Miho Hranjac.²¹⁾

Nakon nastupa službe, Držić je pregledao utvrđenja i naoružanje grada i podnio svoj izvještaj vladi. Vijeće Umoljenih mu je saopćilo, da prema tom svom izvještaju izradi model za bolje utvrđenje grada prema moru.²²⁾ Ipak se sa utvrđivanjem zidina prema moru nije odmah započelo i to zbog toga, što su ti radovi vrlo mnogo zapadali a Republika nije imala dovoljno raspoloživih sredstava za tako veliki podhvat. Zbog toga je vlada odlučila uzeti potrebna sredstva iz zadužbina »Blagog djela«, ali zato je trebala papina dozvola, koju se nije moglo tako brzo dobiti.

Sa raspoloživim sredstvima, odmah nakon njegovog dolaska, započinje se moderniziranjem i pojačavanjem gradskih utvrđenja prema kopnu i na tome se užurbano radi cijelu 1646. godinu. Te godine skinuta su sredovječna kruništa sa gradskih zidina, a izgrađeni jaki prsobrani.²³⁾ Napunjen je materijalom najgornji hodnik predziđa Minčete i napravljen obilazni hodnik sa prsobranom na njenoj donjoj platformi.²⁴⁾ Popravljaju se kule Puncjela i Kalarinja, kao i zid između njih.²⁵⁾ Kula ribarnice, koja je već dulje vremena služila za privremeni smještaj žita, vraćena je opet u utvrdu.²⁶⁾ Popravljaju se i uređuju kontraskarpe jarka,²⁷⁾ a neke kule se ispunjaju materijalom.²⁸⁾ Na raznim mjestima na kulama i zidinama rade se kućice za spavanje odjela straža.²⁹⁾ Na koncu naređeno je rušenje svih zgrada na udaljenost od 40 sežanja (preko 80 m) od grada.³⁰⁾ Svi ovi radovi vrše se prema predlozima i savjetima Držića, koji te radove i nadzire.

21) Beritić: Miho Hranjac Projektant dubrovačkih tvrđava XVII. stoljeća. Prilogi povijesti umjetnosti u Dalmaciji. Split 1953. s. 83.

22) Acta Consilii Rogatorum 99, f. 44 i 68.

23) Ibid. f. 69.

24) Ibid. f. 91—92.

25) Ibid. f. 201.

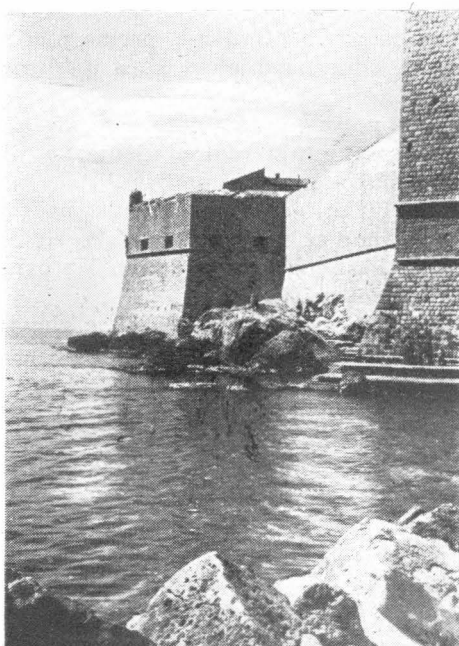
26) Ibid. f. 216.

27) Ibid. f. 107. i 137.

28) Ibid. f. 177.

29) Ibid. f. 177.

30) Ibid. f. 96 i 113—114.

40. Bastion sv. Spasitelja

On osim toga predlaže i pojačanje odnosno povišenje broja vojske. To pojačanje sastojalo se je iz 15 četa vojske. Svaka ta četa imala je biti nacružana sa 40 arkibuza, 40 koplja i sa 4 mušketa.³¹⁾

Napokon je početkom 1647. godine došla dispensa za novac zadužbina, te je sredinom ožujka primljen i usvojen Marinov model za izgradnju utvrđenja prema moru, kojeg je on prikazao i rastumačio u Vijeću Umoljenih. Istog dana je zaključeno, da se najhitnije započne sa gradnjom.³²⁾

Prema tom njegovom modelu sagrađen je bastion sv. Spasitelja i zid koji spaja ovaj bastion sa tvrđavom sv. Ivana. Za gradnju ovog bastiona i zida uzeto je kamenje, koje je bilo pripremljeno za proširenje lazareta na Pločama, rušeni su zidovi nezavršenog lazareta na Lokrumu, uzeto je kamenje porušenih zidova i kuća oko grada³³⁾ i srušene su tri plemićke kuće na položaju zvanom »Pečine«.³⁴⁾

Da bi radovi što hitnije napredovali, Držić određuje odjele vojnika, koji su na smjene radili na gradnji po 15 dana. Oni su osim svoje redovne vojničke plate imali po 4 groša dnevno.³⁵⁾

31) Ibid. f. 98—99.

32) Cons. Rog. 100, f. 39.

33) Ibid. f. 60.

34) Ibid. f. 68.

35) Ibid. f. 69.

Radi završavanja i usavršavanja novih utvrđenja, prema njegovom savjetu, ruše se i neke kuće, odnosno dijelovi kuća u blizini ovih utvrđenja.³⁶⁾

Osim gradnje utvrda i uređenja vojske, prema njegovom savjetu se prelijeva i artilerija. S njim se savjetuju radi uređenja vojnih odjela na teritoriju i radi signalne službe dimom i ognjem.³⁷⁾

U lipnju 1657. godine, na temelju prijedloga Providnika naoružanja i straža i Guvernera oružja, rade se nasipi uz gradske zidine sa unutarnje strane i to od novog bastiona do utvrde sv. Margarite.³⁸⁾ Ovo je rađeno zbog toga da zidovi budu otporniji.

Kako se iz svih dosadašnjih zaključaka vidi, Držićeva je glavna briga bila pojačati i usavršiti zastarjela utvrđenja Dubrovnika, tako da se grad može oduprijeti savremenom oružju.

U rujnu 1657. godine, prema njegovom savjetu određeno je, da se za pohranu baruta naprave tri skladišta i to jedno u kuli kod bolnice popova, jedno u Franjevačkom i jedno u Domenikanskom samostanu.³⁹⁾

Koncem listopada iste godine, vijeća se o izgradnji novih utvrđenja, počevši od novog bastiona do utvrde sv. Margarite, i to tako, da se neprijateljski brodovi ne mogu neopaženo približiti gradu.⁴⁰⁾ Nekoliko dana kasnije javljeno je konsulu u Firencu, da pronade jednog vojnog inženjera za Dubrovnik.⁴¹⁾ Taj bi, prema zaključku Vijeća, uz savjet Guvernera oružja i drugih stručnjaka, trebao izraditi model za izgradnju utvrđenja na potezu od bastiona sv. Spasitelja do utvrde sv. Margarite. Sud o tom modelu donijeti će sam Guverner oružja.⁴²⁾ Zašto su Dubrovčani uz svog iskušanog i agilnog guvernera oružja tražili novog inženjera za ove radove, iz zaključaka vijeća ne može se ustanoviti. Ali možemo pretpostaviti, da je Držić koji je već bio u godinama, valjda bio bolestan, budući je poslije nekoliko mjeseci i umro.

Početak travnja 1658. godine stigao je u Dubrovnik inženjer Marc' Antonio Bettacci iz Peruse,⁴³⁾ koji je uz saradnju Guvernera oružja Držića, napravio nekoliko modela za utvrđenja na tom potezu zidina. Knez, Malo Vijeće i Providnici naoružanja i straža, sa Guvernerom oružja Držićem i inženjerom Bettacci, pregledali su te modele i odlučili se za jednog. Ovaj model je Vijeće Umoljenih usvojilo.⁴⁴⁾ Dvadesetpetog svibnja je naređeno, da se započne sa gradnjom.⁴⁵⁾ Novi bastion koji se je imao graditi prozvan je odmah

36) Ibid. f. 171.

37) Cons. Rog. 102, f. 77.

38) Cons. Rog. 107, f. 224—224.

39) Cons. Rog. 108, f. 25—26.

40) Ibid. f. 50—51.

41) Ibid. f. 54.

42) Ibid. f. 55.

43) Ibid. f. 98.

44) Ibid. f. 131 i 132.

45) Ibid. f. 145.

bastionom sv. Stjepana, prema prastarj crkvi čije se ruševine i danas nalaze u blizini ove utvrde. Čim je Vijeće Umoljenih odobrilo i usvojio model, naređeno je inženjeru Bettacci, da napravi duplikat tog drvenog modela, koji će se pohraniti u notarijatu.

Nakon ovoga, Guverner oružja Držić, samo se još jednom spominje. i to sredinom studenoga ove godine, saopćeno je Providnicima naoružanja i straža da sa Guvernerom oružja i inženjerom Bettacci naprave model za bolje utvrđenje gradskih vrata od Ploča.⁴⁶⁾ O modelu za Vrata Ploča vijeća se i početkom dojdue to jest 1659. godine, ali se više ne spominje Guverner oružja Držić, već samo inženjer Bettacci,⁴⁷⁾ koji je u veljači imenovan kapetanom,⁴⁸⁾ iz čega proizlazi da je koncem 1658. god. ili početkom 1659. god. Guverner oružja Marin Držić umro.

Ni inženjer Marko Antun Bettacci nije ga puno nadživio, jer je umro 11. svibnja 1660. god.⁴⁹⁾

Dvadesetog drugog svibnja 1660. godine vijeća se o potrebi uzimanja u službu jednog glavara vojske sa naslovom Guvernera oružja, kao što je bio pok. Guverner oružja Marin Držić. Plata budueg Guvernera oružja određena je u iznosu od 1000 dukata godišnje, a moralo ga se je dobiti iz Njemačke ili iz Kastilije.⁵⁰⁾

46) Cons. Rog. 109, f. 30.

47) Ibid. f. 123.

48) Ibid. f. 91.

49) Testamenta notarie 66, f. 53—53.

50) Cons. Rog. 110, f. 45.